Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 1ης Αυγούστου 2025 *

«Προδικαστική παραπομπή – Συνοριακοί έλεγχοι, άσυλο και μετανάστευση – Μεταναστευτική πολιτική – Οδηγία 2008/115/ΕΚ – Κοινοί κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών – Άρθρο 3, σημεία 4 και 6, άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 4, άρθρο 8, παράγραφοι 1 και 2, άρθρο 11, παράγραφος 1, και άρθρο 13 – Άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Απόφαση επιστροφής – Μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης – Απαγόρευση εισόδου – Διοικητική πράξη δεκτική προσφυγής – Εκτελεστότητα απόφασης επιστροφής η οποία δεν περιέχει πρόβλεψη σχετικά με την εν λόγω προθεσμία – Δικαίωμα σε αποτελεσματικό μέσο έννομης προστασίας – Απόφαση απαγόρευσης εισόδου εκδοθείσα μετά την πάροδο μεγάλου χρονικού διαστήματος»

Στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-636/23 [Al Hoceima] [i] και C-637/23 [Boghni] [i],

με αντικείμενο δύο αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλαν, αντιστοίχως, το Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (συμβούλιο επίλυσης ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών, Βέλγιο) και το Conseil du contentieux des étrangers (συμβούλιο επίλυσης ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών, Βέλγιο) με αποφάσεις της 16ης Οκτωβρίου 2023, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 24 Οκτωβρίου 2023, στο πλαίσιο των δικών

W

κατά

Belgische Staat (C-636/23)

και

X

κατά

État belge, εκπροσωπούμενου από την Secrétaire d'État à l'Asile et la Migration (C-637/23),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

* Γλώσσες διαδικασίας: η γαλλική και η ολλανδική.

[i] Η ονομασία που έχει δοθεί στην παρούσα υπόθεση είναι πλασματική. Δεν αντιστοιχεί στο πραγματικό όνομα κανενός διαδίκου.

συγκείμενο από τους M. L. Arastey Sahún, πρόεδρο τμήματος, Δ. Γρατσία, E. Regan, J. Passer (εισηγητή) και B. Smulders, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: D. Spielmann

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– ο X, εκπροσωπούμενος από τον M. Demol, avocat,

– η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. Jacobs, C. Pochet και M. Van Regemorter, επικουρούμενες από την T. Bricout, avocate,

– η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A. Edelmannová και από τους M. Smolek και J. Vláčil,

– η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Möller και την A. Hoesch,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την A. Κατσιμέρου και τον S. Noë,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 30ής Ιανουαρίου 2025,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 3, σημεία 4 και 6, του άρθρου 7, παράγραφοι 1 και 4, του άρθρου 8, παράγραφοι 1 και 2, του άρθρου 11, παράγραφος 1, και του άρθρου 13 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (ΕΕ 2008, L 348, σ. 98), ερμηνευόμενων υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

2 Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο δύο ενδίκων διαφορών μεταξύ, αφενός, των W (C-636/23) και X (C-637/23), αμφοτέρων υπηκόων τρίτης χώρας, και, αφετέρου, του Belgische Staat (Βελγικού Δημοσίου) και του État belge (Βελγικού Δημοσίου), αντιστοίχως, σχετικά με διαταγή εγκατάλειψης της επικράτειας και απαγόρευση εισόδου.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 6, 10, 11 και 14 της οδηγίας 2008/115 έχουν ως εξής:

«(2) Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών της 4ης και 5ης Νοεμβρίου 2004 ζήτησε την καθιέρωση μιας αποτελεσματικής πολιτικής απομάκρυνσης και επαναπατρισμού, με βάση κοινούς κανόνες, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να επιστρέφουν με ανθρώπινους όρους και με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειάς τους.

[…]

(6) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να μεριμνούν ώστε η παύση της παράνομης παραμονής υπηκόων τρίτων χωρών να διενεργείται με δίκαιη και διαφανή διαδικασία. Σύμφωνα με τις γενικές αρχές του δικαίου της ΕΕ, οι αποφάσεις δυνάμει της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να λαμβάνονται κατά περίπτωση και να βασίζονται σε αντικειμενικά κριτήρια που να συνεπάγονται ότι η εκτίμηση θα πρέπει να υπερβαίνει το απλό γεγονός της παράνομης διαμονής. […]

[…]

(10) Εφόσον δεν υπάρχουν εύλογες υπόνοιες ότι αυτό θα υπονόμευε τους στόχους της διαδικασίας επιστροφής, θα ήταν προτιμότερη η οικειοθελής επιστροφή παρά η αναγκαστική, και θα πρέπει να προβλέπεται σχετική προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης. Παράταση της προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης θα πρέπει να προβλέπεται όταν κρίνεται απαραίτητη λόγω των ιδιαιτέρων συνθηκών μιας συγκεκριμένης περίπτωσης. Προκειμένου να προωθηθεί η οικειοθελής επιστροφή, τα κράτη μέλη θα πρέπει να προβλέπουν ενισχυμένη συνδρομή και παροχή συμβουλών κατά την επιστροφή και να αξιοποιούν, κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, τις σχετικές δυνατότητες χρηματοδότησης που παρέχονται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επιστροφής.

(11) Θα πρέπει να θεσπισθεί ένα σύνολο ελάχιστων κοινών νομικών εγγυήσεων όσον αφορά τις αποφάσεις επιστροφής, ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματική προστασία των συμφερόντων των ενδιαφερομένων. […]

[…]

(14) Θα πρέπει να δοθεί ευρωπαϊκή διάσταση στα αποτελέσματα των εθνικών μέτρων επιστροφής με τη θέσπιση απαγόρευσης της εισόδου που δεν θα επιτρέπει την είσοδο και τη διαμονή στο έδαφος όλων των κρατών μελών. […]»

4 Το άρθρο 3 της οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ορισμοί», ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[…]

3) “επιστροφή”: διαδικασία επανόδου υπηκόου τρίτης χώρας –είτε με οικειοθελή συμμόρφωσή του προς την υποχρέωση επιστροφής είτε αναγκαστικά:

– στη χώρα καταγωγής του/της, ή

– σε χώρα διέλευσης σύμφωνα με κοινοτικές ή διμερείς συμφωνίες επανεισδοχής ή άλλες ρυθμίσεις, ή

– σε άλλη τρίτη χώρα, στην οποία ο εν λόγω υπήκοος τρίτης χώρας αποφασίζει εθελοντικά να επιστρέψει και στην οποία γίνεται δεκτός/-ή,

4) "απόφαση επιστροφής": διοικητική ή δικαστική απόφαση ή πράξη με την οποία κηρύσσεται ή αναφέρεται ως παράνομη παραμονή υπηκόου τρίτης χώρας και του επιβάλλεται ή αναφέρεται υποχρέωση επιστροφής,

[…]

6) "απαγόρευση εισόδου": διοικητική ή δικαστική απόφαση ή πράξη με την οποία απαγορεύεται η είσοδος και η παραμονή στο έδαφος των κρατών μελών για ορισμένο χρονικό διάστημα [και η οποία συνοδεύει] απόφαση επιστροφής,

[…]».

5 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη εκδίδουν απόφαση επιστροφής για υπηκόους τρίτης χώρας που διαμένουν παράνομα στο έδαφός τους, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπονται στις παραγράφους 2 έως 5.»

6 Το άρθρο 7 της ίδιας οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Οικειοθελής αναχώρηση», ορίζει στις παραγράφους του 1 και 4 τα εξής:

«1. Η απόφαση περί επιστροφής προβλέπει κατάλληλο χρονικό διάστημα για την οικειοθελή αναχώρηση που κυμαίνεται μεταξύ επτά και τριάντα ημερών, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 4. Τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν, στην εθνική τους νομοθεσία, ότι το χρονικό αυτό διάστημα χορηγείται μόνο κατόπιν αιτήσεως του συγκεκριμένου υπηκόου τρίτης χώρας. Εν τοιαύτη περιπτώσει, τα κράτη μέλη ενημερώνουν τους ενδιαφερομένους υπηκόους τρίτων χωρών σχετικά με τη δυνατότητα υποβολής τέτοιας αίτησης.

Το χρονικό διάστημα που προβλέπεται στο πρώτο εδάφιο δεν αποκλείει τη δυνατότητα των υπηκόων τρίτων χωρών να αναχωρήσουν νωρίτερα.

[…]

4. Εάν υπάρχει κίνδυνος διαφυγής, ή εάν αίτηση για νόμιμη παραμονή έχει απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμη ή δολία, ή εάν το συγκεκριμένο πρόσωπο αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια ασφάλεια, τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια, τα κράτη μέλη μπορούν να μη χορηγούν χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης ή μπορούν να χορηγούν χρονικό διάστημα κάτω των επτά ημερών.»

7 Το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/115, το οποίο φέρει τον τίτλο «Απομάκρυνση», ορίζει στις παραγράφους του 1 και 2 τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να εκτελέσουν την απόφαση επιστροφής, εάν δεν έχει χορηγηθεί χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 4 ή εάν ο συγκεκριμένος υπήκοος δεν έχει συμμορφωθεί με την υποχρέωση επιστροφής εντός της προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης που έχει χορηγηθεί σύμφωνα με το άρθρο 7.

2. Εάν το κράτος μέλος έχει χορηγήσει χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης σύμφωνα με το άρθρο 7, η απόφαση επιστροφής μπορεί να εκτελείται μόνο μετά τη λήξη του χρονικού διαστήματος, εκτός εάν, κατά τη διάρκεια αυτού του χρονικού διαστήματος, ανακύψει οιοσδήποτε από τους κινδύνους που ορίζονται στο άρθρο 7, παράγραφος 4.»

8 Το άρθρο 11 της ως άνω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Απαγόρευση εισόδου», προβλέπει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Οι αποφάσεις επιστροφής συνοδεύονται από απαγόρευση εισόδου:

α) εφόσον δεν έχει χορηγηθεί χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης, ή

β) εφόσον δεν έχει εκπληρωθεί η υποχρέωση επιστροφής.

Σε άλλες περιπτώσεις, οι αποφάσεις επιστροφής μπορούν να συνοδεύονται από απαγόρευση εισόδου.»

9 Το άρθρο 12 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Μορφή», ορίζει στην παράγραφο 1, πρώτο εδάφιο, τα εξής:

«Οι αποφάσεις επιστροφής και –, εάν έχουν εκδοθεί,– οι αποφάσεις απαγόρευσης εισόδου και οι αποφάσεις απομάκρυνσης εκδίδονται εγγράφως και περιλαμβάνουν τους νομικούς και πραγματικούς λόγους καθώς και πληροφορίες για τα διαθέσιμα μέσα [έννομης προστασίας].»

10 Το άρθρο 13 της ίδιας οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «[Μέσα έννομης προστασίας]», προβλέπει τα εξής:

«1. Στον ενδιαφερόμενο υπήκοο τρίτης χώρας διατίθεται αποτελεσματικό [μέσο έννομης προστασίας] το οποίο του επιτρέπει να προσφεύγει κατά των αποφάσεων που αφορούν την επιστροφή ή να ζητεί την επανεξέτασή τους, όπως αναφέρεται στο άρθρο 12, παράγραφος 1, ενώπιον αρμόδιας δικαστικής ή διοικητικής αρχής ή αρμόδιου οργάνου που απαρτίζεται από μέλη αμερόληπτα και απολαύοντα εχέγγυα ανεξαρτησίας.

2. Η αρχή ή το όργανο που αναφέρεται στην παράγραφο 1 έχει την εξουσία να επανεξετάζει αποφάσεις που αφορούν την επιστροφή, όπως αναφέρονται στο άρθρο 12, παράγραφος 1, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας προσωρινής αναστολής της επιβολής της εφαρμογής τους, εκτός εάν ισχύει ήδη προσωρινή αναστολή δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας.

3. Ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτης χώρας δύναται να ζητεί νομικές συμβουλές, εκπροσώπηση από δικηγόρο και, εν ανάγκη, γλωσσική συνδρομή.

4. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η απαραίτητη νομική αρωγή ή/και εκπροσώπηση παρέχεται κατόπιν αιτήσεως δωρεάν σύμφωνα με την ισχύουσα εθνική νομοθεσία ή τις διατάξεις περί νομικής αρωγής και δύνανται να ορίζουν ότι η δωρεάν νομική αρωγή ή/και εκπροσώπηση υπόκειται στους όρους του άρθρου 15, παράγραφοι 3 έως 6 της οδηγίας 2005/85/ΕΚ [του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα (ΕΕ 2005, L 326, σ. 13)].»

11 Το άρθρο 14 της οδηγίας 2008/115, το οποίο φέρει τον τίτλο «Εγγυήσεις ενόψει της επιστροφής», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Τα κράτη μέλη, με εξαίρεση την κατάσταση που καλύπτεται από τα άρθρα 16 και 17, μεριμνούν ώστε να λαμβάνονται κατά το δυνατόν υπόψη οι ακόλουθες αρχές σε σχέση με υπηκόους τρίτων χωρών κατά το χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης, το οποίο χορηγείται σύμφωνα με το άρθρο 7 και κατά τα χρονικά διαστήματα για τα οποία αναβάλλεται η απομάκρυνση σύμφωνα με το άρθρο 9:

α) εξασφαλίζεται η οικογενειακή ενότητα με μέλη της οικογένειας που ευρίσκονται στο έδαφος του κράτους μέλους,

β) παρέχονται επείγουσα υγειονομική περίθαλψη και κάθε απαραίτητη θεραπευτική αγωγή,

γ) παρέχεται στους ανηλίκους πρόσβαση στο βασικό εκπαιδευτικό σύστημα, ανάλογα με τη διάρκεια της διαμονής τους,

δ) λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες των ευάλωτων ατόμων.»

Το βελγικό δίκαιο

12 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, σημεία 6° και 8°, του νόμου της 15ης Δεκεμβρίου 1980, σχετικά με την είσοδο των αλλοδαπών στην επικράτεια, τη διαμονή, την εγκατάσταση και την απομάκρυνσή τους (*Moniteur belge* της 31ης Δεκεμβρίου 1980, σ. 14584, στο εξής: νόμος της 15ης Δεκεμβρίου 1980), με το οποίο μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο το άρθρο 3, σημεία 4 και 6, της οδηγίας 2008/115, προβλέπει τα εξής:

«Για την εφαρμογή του παρόντος νόμου, νοούνται ως:

[…]

6° απόφαση απομάκρυνσης: η απόφαση με την οποία διαπιστώνεται η παράνομη διαμονή αλλοδαπού υπηκόου και επιβάλλεται υποχρέωση επιστροφής·

[…]

8° απαγόρευση εισόδου: η απόφαση που μπορεί να συνοδεύει απόφαση απομάκρυνσης και η οποία απαγορεύει, για ορισμένο χρονικό διάστημα, την είσοδο και τη διαμονή είτε στο έδαφος του Βασιλείου είτε στο έδαφος όλων των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένου του Βασιλείου».

13 Το άρθρο 7, πρώτο εδάφιο, σημεία 1° και 3°, του ως άνω νόμου, με το οποίο μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, ορίζει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη ευνοϊκότερων διατάξεων που περιέχονται σε διεθνή σύμβαση, ο υπουργός ή ο ενεργών κατ' εξουσιοδότησή του δύναται ή, στις κατά τα σημεία 1°, 2°, 5°, 9°, 11° ή 12° περιπτώσεις, οφείλει να διατάξει τον αλλοδαπό, ο οποίος δεν έχει άδεια διαμονής ούτε γίνεται δεκτός προς διαμονή πλέον των τριών μηνών ή προς εγκατάσταση στο Βασίλειο, να εγκαταλείψει την επικράτεια εντός ορισμένης προθεσμίας:

1° αν ο αλλοδαπός παραμένει στο Βασίλειο χωρίς να διαθέτει τα απαιτούμενα κατά το άρθρο 2 έγγραφα·

[…]

3° αν, λόγω της συμπεριφοράς του, θεωρείται ότι μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια».

14 Το άρθρο 39/56, πρώτο εδάφιο, του εν λόγω νόμου προβλέπει τα εξής:

«Οι αναφερόμενες στο άρθρο 39/2 προσφυγές δύνανται να ασκηθούν ενώπιον του συμβουλίου από αλλοδαπό ο οποίος αποδεικνύει βλάβη ή έννομο συμφέρον.»

15 Το άρθρο 74/11 του ίδιου νόμου μεταφέρει στο εσωτερικό δίκαιο το άρθρο 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 και προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι η διάρκεια της απαγόρευσης εισόδου καθορίζεται λαμβανομένων υπόψη όλων των σχετικών περιστάσεων κάθε μεμονωμένης περίπτωσης.

16 Το άρθρο 74/14 του νόμου της 15ης Δεκεμβρίου 1980 προβλέπει τα εξής:

«§ 1. Η απόφαση απομάκρυνσης προβλέπει χρονικό διάστημα τριάντα ημερών για την εγκατάλειψη της επικράτειας.

[…]

Κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος που υποβάλλει ο υπήκοος τρίτης χώρας προς τον υπουργό ή τον ενεργούντα κατ' εξουσιοδότησή του, η προθεσμία που έχει χορηγηθεί για την εγκατάλειψη της επικράτειας παρατείνεται, εφόσον προσκομιστούν στοιχεία τα οποία αποδεικνύουν ότι η οικειοθελής επιστροφή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί εντός της ταχθείσας προθεσμίας.

Εφόσον κριθεί αναγκαίο, η εν λόγω προθεσμία μπορεί να παραταθεί κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος που υποβάλλει ο υπήκοος τρίτης χώρας προς τον υπουργό ή τον ενεργούντα κατ' εξουσιοδότησή του, προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι ειδικές περιστάσεις της κατάστασής του, όπως η διάρκεια της παραμονής του, η ύπαρξη παιδιών που φοιτούν σε σχολείο, η ολοκλήρωση της οργάνωσης της οικειοθελούς αναχώρησης και άλλοι οικογενειακοί και κοινωνικοί δεσμοί.

[…]

§ 2. Εφόσον δεν έχει παρέλθει η προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, ο υπήκοος τρίτης χώρας προστατεύεται από την αναγκαστική απομάκρυνση.

Προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος διαφυγής κατά τη διάρκεια της ανωτέρω προθεσμίας, ο υπήκοος τρίτης χώρας μπορεί να υποχρεωθεί να τηρήσει προληπτικά μέτρα.

§ 3. Παρέκκλιση από την προθεσμία της παραγράφου 1 χωρεί εφόσον:

1° υπάρχει κίνδυνος διαφυγής, ή

2° ο υπήκοος τρίτης χώρας δεν έχει τηρήσει το επιβληθέν προληπτικό μέτρο, ή

3° ο υπήκοος τρίτης χώρας αποτελεί απειλή για τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια, ή

[…]

Στις περιπτώσεις αυτές, η απόφαση απομάκρυνσης προβλέπει είτε χρονικό διάστημα μικρότερο των επτά ημερών είτε κανένα χρονικό διάστημα.»

Οι διαφορές των κύριων δικών και τα προδικαστικά ερωτήματα

Η υπόθεση C-636/23

17 Ο W δηλώνει ότι είναι μαροκινός υπήκοος. Στις 3 Ιανουαρίου 2015 ο ενεργών κατ' εξουσιοδότηση του Υφυπουργού Ασύλου, Μετανάστευσης και Διοικητικής Απλοποίησης εξέδωσε εις βάρος του W διαταγή εγκατάλειψης της επικράτειας και απαγόρευση εισόδου διάρκειας τριών ετών. Στις 22 Μαΐου 2019 ο W υπέβαλε αίτηση διεθνούς προστασίας στις βελγικές αρχές. Στις 7 Ιουνίου 2019 ο W καταδικάστηκε από το correctionele rechtbank Antwerpen (πλημμελειοδικείο Αμβέρσας, Βέλγιο) σε ποινή φυλάκισης δέκα οκτώ μηνών, εκ των οποίων εννέα μήνες με πενταετή αναστολή, για παράβαση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών Με απόφαση της 9ης Ιουλίου 2019, το Commissariat général aux réfugiés et aux apatrides (γραφείο προσφύγων και ανιθαγενών) αρνήθηκε να χορηγήσει στον W το καθεστώς του πρόσφυγα και επικουρική προστασία.

18 Στις 18 Ιουλίου 2019 οι βελγικές αρχές εξέδωσαν σε βάρος του W διαταγή εγκατάλειψης της επικράτειας και απόφαση απαγόρευσης εισόδου διάρκειας οκτώ ετών, οι οποίες του επιδόθηκαν την ίδια ημέρα. Στον W δεν χορηγήθηκε προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, με την αιτιολογία ότι υπήρχε κίνδυνος διαφυγής του και ότι συνιστούσε κίνδυνο για τη δημόσια τάξη και την εθνική ασφάλεια.

19 Με δικόγραφο που κατέθεσε στις 19 Αυγούστου 2019, ο W άσκησε ενώπιον του Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (συμβουλίου επίλυσης ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών, Βέλγιο), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου, προσφυγή με αίτημα την αναστολή εκτελέσεως και την ακύρωση της διαταγής εγκατάλειψης της επικράτειας και της απαγόρευσης εισόδου.

20 Με απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2019, το αιτούν δικαστήριο ακύρωσε τη διαταγή εγκατάλειψης της επικράτειας και την απαγόρευση εισόδου, εκτιμώντας ότι ορθώς ο W είχε υποστηρίξει ότι η αιτιολογία στην οποία στηρίχθηκε η απόφαση μη χορηγήσεως προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης δεν ήταν σύννομη. Το εν λόγω δικαστήριο έκρινε, μεταξύ άλλων, παραπέμποντας στη νομολογία του Δικαστηρίου, ότι κάθε εκτίμηση του κινδύνου διαφυγής πρέπει να στηρίζεται σε εξατομικευμένη εξέταση της κατάστασης του ενδιαφερομένου και ότι, εν προκειμένω, η ύπαρξη κινδύνου για τη δημόσια τάξη δεν ήταν επαρκώς αιτιολογημένη. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η πρόβλεψη προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης αποτελεί συστατικό ή ουσιώδες στοιχείο της διαταγής εγκατάλειψης της επικράτειας. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο ακύρωσε στο σύνολό της την επίμαχη διαταγή εγκατάλειψης της επικράτειας.

21 Το Βελγικό Δημόσιο άσκησε αναίρεση ενώπιον του Raad van State (Συμβουλίου της Επικρατείας, Βέλγιο) κατά της ανωτέρω αποφάσεως περί ακυρώσεως της διαταγής εγκατάλειψης της επικράτειας, χωρίς ωστόσο να προσβάλει την ακύρωση της απαγόρευσης εισόδου.

22 Με απόφαση της 1ης Σεπτεμβρίου 2022, το Raad van State (Συμβούλιο της Επικρατείας) αναίρεσε εν μέρει την απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2019, που μνημονεύεται στη σκέψη 20 της παρούσας αποφάσεως, για τον λόγο, μεταξύ άλλων, ότι η χορήγηση ή μη προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης αποτελεί απλό εκτελεστικό μέτρο το οποίο δεν μεταβάλλει τη νομική κατάσταση του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού, δεδομένου ότι δεν ασκεί επιρροή στη διαπίστωση περί παράνομης διαμονής στην οικεία επικράτεια.

23 Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο υποχρεούται να αποφανθεί εκ νέου επί της προσφυγής του W κατά της διαταγής εγκατάλειψης της επικράτειας που εκδόθηκε εις βάρος του. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης στο πλαίσιο απόφασης επιστροφής πρέπει πράγματι να θεωρηθεί ότι συνιστά απλό μέτρο εκτέλεσης, μη δεκτικό προσφυγής, της απόφασης επιστροφής, το οποίο δεν μεταβάλλει τη νομική κατάσταση του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού. Το εν λόγω δικαστήριο εκτιμά, μεταξύ άλλων, ότι, όταν στο πλαίσιο της απόφασης επιστροφής δεν χορηγείται προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης και τούτο αιτιολογείται στην απόφαση, είναι αναγκαίο να προβλεφθεί αποτελεσματικό μέσο έννομης προστασίας κατά της πτυχής αυτής της απόφασης επιστροφής. Συγκεκριμένα, κατά το αιτούν δικαστήριο, αντίθετη λύση θα μπορούσε να οδηγήσει σε καταστάσεις στις οποίες δεν θα μπορούσε να αμφισβητηθεί η ίδια η νομική βάση για την έκδοση απαγόρευσης εισόδου, ήτοι το γεγονός ότι δεν χορηγήθηκε προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, δεδομένου ότι το Raad van State (Συμβούλιο της Επικρατείας) δεν δέχεται επίσης ότι, στο πλαίσιο προσφυγής στρεφομένης αποκλειστικώς κατά της απαγόρευσης εισόδου, μπορεί να προβληθεί λόγος κατά της μη χορηγήσεως προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης, ιδίως διότι πρόκειται για λόγο ακυρώσεως κατά άλλης αποφάσεως. Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι το άρθρο 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 ορίζει ότι οι αποφάσεις επιστροφής συνοδεύονται από απαγόρευση εισόδου εφόσον δεν έχει χορηγηθεί χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης.

24 Εκτιμώντας ότι, κατόπιν εκδόσεως της αποφάσεως της 1ης Σεπτεμβρίου 2022 του Raad van State (Συμβουλίου της Επικρατείας), βρίσκεται σε μια κατάσταση στην οποία η μόνη πράξη που προσβάλλεται ενώπιόν του είναι η διαταγή εγκατάλειψης της οικείας επικράτειας, η οποία δεν προβλέπει προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η αρμόδια αρχή είναι υποχρεωμένη ή δύναται να λάβει νέα απόφαση απαγόρευσης της εισόδου και, συνακόλουθα, αν μπορεί να ληφθεί τέτοια απόφαση ακόμη και μετά την παρέλευση σημαντικού χρονικού διαστήματος. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί, μεταξύ άλλων, να διευκρινιστεί αν η μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης, στο πλαίσιο της υποχρέωσης επιστροφής που επιβάλλεται ή προβλέπεται από απόφαση επιστροφής, συνιστά ουσιώδες στοιχείο της απόφασης επιστροφής, με αποτέλεσμα, σε περίπτωση που διαπιστωθεί έλλειψη νομιμότητας όσον αφορά την εν λόγω προθεσμία, η απόφαση επιστροφής να παύει να ισχύει στο σύνολό της και να πρέπει να εκδοθεί νέα απόφαση επιστροφής.

25 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (συμβούλιο επίλυσης ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν οι διατάξεις του άρθρου 7, παράγραφος 4, του άρθρου 8, παράγραφοι 1 και 2, και του άρθρου 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, θεωρούμενες από κοινού ή χωριστά υπό το πρίσμα του άρθρου 13 της οδηγίας 2008/115 και του άρθρου 47 του [Χάρτη], την έννοια ότι δεν επιτρέπουν να θεωρηθεί η μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης ως απλό εκτελεστικό μέτρο που δεν μεταβάλλει τη νομική κατάσταση του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού, διότι η χορήγηση ή μη προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης ουδόλως επηρεάζει την αρχική διαπίστωση περί παράνομης διαμονής στην επικράτεια;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα: Έχουν οι όροι “συνοδεύει” στο άρθρο 3, σημείο 6, και “συνοδεύονται” στο άρθρο 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 την έννοια ότι δεν αποκλείουν τη δυνατότητα ή την υποχρέωση της αρμόδιας αρχής να επιβάλλει, ακόμη και μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα, απαγόρευση εισόδου στηριζόμενη σε απόφαση επιστροφής στο πλαίσιο της οποίας δεν είχε χορηγηθεί προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης;

Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο ερώτημα αυτό: Έχουν οι όροι αυτοί την έννοια ότι απόφαση επιστροφής στο πλαίσιο της οποίας δεν έχει χορηγηθεί προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης πρέπει να συνοδεύεται από απαγόρευση εισόδου που επιβάλλεται συγχρόνως ή εντός ευλόγως σύντομου χρονικού διαστήματος;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα αυτό: Περιλαμβάνει το δικαίωμα σε αποτελεσματικό μέσο έννομης προστασίας, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115 και στο άρθρο 47 του [Χάρτη], τη δυνατότητα αμφισβήτησης, στο πλαίσιο ενδίκου βοηθήματος κατά της αποφάσεως επιστροφής, της νομιμότητας απόφασης περί μη χορηγήσεως προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης εάν, ελλείψει τέτοιας δυνατότητας, δεν μπορεί πλέον να αμφισβητηθεί λυσιτελώς η νομιμότητα της νομικής βάσης της απαγόρευσης εισόδου;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα: Έχουν οι φράσεις “προβλέπει κατάλληλο χρονικό διάστημα” του άρθρου 7, παράγραφος 1, [της οδηγίας 2008/115] και “και […] την υποχρέωση επιστροφής” του άρθρου 3, σημείο 4, της [εν λόγω οδηγίας] την έννοια ότι η πρόβλεψη σχετικά με το χρονικό διάστημα ή, εν πάση περιπτώσει, η μη χορήγηση προθεσμίας, στο πλαίσιο της υποχρέωσης αναχώρησης, αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της απόφασης επιστροφής, με αποτέλεσμα, αν διαπιστωθεί έλλειψη νομιμότητας σχετικά με την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, να ακυρώνεται στο σύνολό της η απόφαση επιστροφής και να πρέπει να εκδοθεί νέα απόφαση επιστροφής;

Σε περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι η άρνηση χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης δεν αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της απόφασης επιστροφής και αν το οικείο κράτος μέλος δεν έχει κάνει χρήση, στο πλαίσιο του άρθρου 7, [παράγραφος 1,] της οδηγίας 2008/115, της δυνατότητας να ορίζει τέτοια προθεσμία μόνον κατόπιν αιτήσεως του συγκεκριμένου υπηκόου [τρίτης χώρας], ποια είναι η πρακτική σημασία και η εκτελεστότητα απόφασης επιστροφής, κατά την έννοια του άρθρου 3, σημείο 4, της οδηγίας 2008/115, η οποία δεν περιέχει σκέλος που να αφορά την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης;»

Η υπόθεση C-637/23

26 Ο X αφίχθη, κατά τα λεγόμενά του, πριν από δύο χρόνια στο Βέλγιο, όπου δηλώνει ότι φιλοξενείται από τον αδελφό του, καθώς επίσης ότι έχει αλγερινή ιθαγένεια.

27 Στις 27 Ιανουαρίου 2023 ο X τέθηκε υπό κράτηση κατόπιν διοικητικής αναφοράς ελέγχου αλλοδαπού.

28 Στις 28 Ιανουαρίου 2023 κοινοποιήθηκε στον X διαταγή εγκατάλειψης της επικράτειας με μεταγωγή στα σύνορα ενόψει απομάκρυνσης καθώς και απαγόρευση εισόδου για δύο έτη. Δεν του χορηγήθηκε προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης.

29 Όσον αφορά τον λόγο για τον οποίο δεν χορηγήθηκε στον X προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, στη διαταγή αναφέρεται ότι υφίσταται κίνδυνος διαφυγής, κατά την έννοια του άρθρου 74/14, παράγραφος 3, 1°, του νόμου της 15ης Δεκεμβρίου 1980. Η άρνηση χορήγησης της εν λόγω προθεσμίας αιτιολογείται, κυρίως, ως εξής:

«1° Ο ενδιαφερόμενος δεν υπέβαλε αίτηση διαμονής ή διεθνούς προστασίας μετά την παράνομη είσοδό του ή κατά τη διάρκεια της παράνομης διαμονής του ή εντός της προθεσμίας που προβλέπεται από τον παρόντα νόμο.

Ο ενδιαφερόμενος ισχυρίζεται ότι διαμένει στο Βέλγιο εδώ και δύο έτη. Από τον διοικητικό φάκελο δεν προκύπτει ότι προσπάθησε να νομιμοποιήσει τη διαμονή του κατά τον νομίμως προβλεπόμενο τρόπο.

3° Ο ενδιαφερόμενος δεν συνεργάζεται ή δεν συνεργάστηκε με τις αρχές.

Ο ενδιαφερόμενος δεν παρουσιάσθηκε στον δήμο εντός της [εκ του νόμου προβλεπόμενης] προθεσμίας και δεν παρέχει ουδεμία απόδειξη ότι διαμένει σε ξενοδοχείο.»

30 Η απόλυση του X διατάχθηκε με απόφαση της 6ης Φεβρουαρίου 2023 του tribunal de première instance du Hainaut, division de Mons (πρωτοδικείου Hainaut, τμήμα Μονς, Βέλγιο), η οποία επικυρώθηκε κατ' έφεση με απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 2023 του δικαστικού συμβουλίου του cour d'appel de Mons (εφετείου Μονς, Βέλγιο).

31 Με δικόγραφο που κατέθεσε στις 6 Φεβρουαρίου 2023, ο X άσκησε ενώπιον του Conseil du contentieux des étrangers (συμβουλίου επίλυσης ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών, Βέλγιο), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου, προσφυγή με αίτημα την αναστολή εκτελέσεως και την ακύρωση της διαταγής εγκατάλειψης της επικράτειας με μεταγωγή στα σύνορα και της απαγόρευσης εισόδου, που του είχε επιβληθεί στις 28 Ιανουαρίου 2023.

32 Όσον αφορά τη διαταγή εγκατάλειψης της επικράτειας με μεταγωγή στα σύνορα, ο X υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ότι το Βελγικό Δημόσιο όφειλε να προβεί σε εξατομικευμένη εξέταση προτού διαπιστώσει τον κίνδυνο διαφυγής. Ο X υποστηρίζει επίσης ότι δεν αρκεί η αναφορά στα κριτήρια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του νόμου της 15ης Δεκεμβρίου 1980, αλλά πρέπει επίσης να αιτιολογείται ο τρόπος με τον οποίο τα κριτήρια αυτά εφαρμόζονται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Κατά τον X, από κανένα στοιχείο της αιτιολογίας της εν λόγω διαταγής ή του διοικητικού φακέλου δεν προκύπτουν οι λόγοι για τους οποίους το Βελγικό Δημόσιο στηρίχθηκε σε κίνδυνο διαφυγής προκειμένου να παρεκκλίνει από

το κανονικό χρονικό διάστημα των 30 ημερών που προβλέπει ο ως άνω νόμος. Όσον αφορά την εν λόγω απαγόρευση εισόδου, ο Χ υποστηρίζει ότι, καθόσον στηρίζεται σε κίνδυνο διαφυγής του, στερείται επαρκούς και προσήκουσας αιτιολογίας.

33 Ερωτηθείς κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου σχετικά με τη φύση της απόφασης περί μη χορηγήσεως προθεσμίας για την εγκατάλειψη της βελγικής επικράτειας, ο Χ υποστήριξε ότι, στο μέτρο που η απόφαση αυτή παράγει έννομα αποτελέσματα, ιδίως όσον αφορά την κράτηση και την απαγόρευση εισόδου, δεν αποτελεί απλό εκτελεστικό μέτρο και πρέπει, επομένως, να μπορεί να προσβληθεί δικαστικώς. Το Βελγικό Δημόσιο υποστηρίζει ότι η εν λόγω απόφαση δεν είναι δεκτική προσφυγής.

34 Ερωτηθέν κατά την ίδια επ' ακροατηρίου συζήτηση σχετικά με το αν εξακολουθεί να συντρέχει έννομο συμφέρον για την προσβολή της απόφασης περί μεταγωγής στα σύνορα, το Βελγικό Δημόσιο υποστήριξε ότι, λαμβανομένης υπόψη της απόλυσης του Χ, το συμφέρον αυτό πλέον εξέλιπε. Ως προς το ζήτημα αυτό, ο Χ επαφίεται στην κρίση του αιτούντος δικαστηρίου, το οποίο εκτιμά ότι, λόγω της απόλυσης του Χ, η προσφυγή είναι απαράδεκτη κατά το μέρος που αφορά την απόφαση περί μεταγωγής στα σύνορα.

35 Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης στο πλαίσιο απόφασης επιστροφής πρέπει πράγματι να θεωρηθεί ως απλό μέτρο εκτέλεσης, μη δεκτικό προσφυγής, της απόφασης επιστροφής, το οποίο δεν μεταβάλλει τη νομική κατάσταση του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν το δικαίωμα σε αποτελεσματικό μέσο έννομης προστασίας, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115 και στο άρθρο 47 του Χάρτη, συνεπάγεται τη δυνατότητα αμφισβήτησης, στο πλαίσιο ενδίκου βοηθήματος κατά απόφασης επιστροφής, της νομιμότητας της απόφασης περί μη χορηγήσεως προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης όταν, σε αντίθετη περίπτωση, η νομιμότητα της νομικής βάσης της απαγόρευσης εισόδου που συνοδεύει την εν λόγω απόφαση επιστροφής δεν μπορεί πλέον να αμφισβητηθεί λυσιτελώς. Τέλος, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν μια διάταξη σχετική με την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, στο πλαίσιο της υποχρέωσης επιστροφής που επιβάλλεται ή προβλέπεται από απόφαση επιστροφής, συνιστά ουσιώδες στοιχείο της απόφασης επιστροφής, με αποτέλεσμα, σε περίπτωση που διαπιστωθεί έλλειψη νομιμότητας όσον αφορά την προθεσμία αυτή, η εν λόγω απόφαση επιστροφής να παύει να ισχύει στο σύνολό της και να πρέπει να εκδοθεί νέα απόφαση επιστροφής.

36 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Conseil du contentieux des étrangers (συμβούλιο επίλυσης ενδίκων διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν οι διατάξεις του άρθρου 7, παράγραφος 4, του άρθρου 8, παράγραφοι 1 και 2, και του άρθρου 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, θεωρούμενες από κοινού ή χωριστά υπό το πρίσμα του άρθρου 13 της οδηγίας 2008/115 και του άρθρου 47 του [Χάρτη], την έννοια ότι δεν επιτρέπουν να θεωρηθεί η μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης ως απλό εκτελεστικό μέτρο που δεν μεταβάλλει τη νομική κατάσταση του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού, διότι η χορήγηση ή μη προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης ουδόλως επηρεάζει την αρχική διαπίστωση περί παράνομης διαμονής στην επικράτεια;

Περιλαμβάνει, επιπλέον, το δικαίωμα σε αποτελεσματικό μέσο έννομης προστασίας, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115 και στο άρθρο 47 του [Χάρτη], τη δυνατότητα αμφισβήτησης, στο πλαίσιο ενδίκου βοηθήματος κατά της αποφάσεως επιστροφής, της νομιμότητας αποφάσεως περί μη χορηγήσεως προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης εάν, ελλείψει τέτοιας δυνατότητας, δεν μπορεί πλέον να αμφισβητηθεί λυσιτελώς η νομιμότητα της νομικής βάσης της απαγόρευσης εισόδου;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, έχουν οι φράσεις "προβλέπει κατάλληλο χρονικό διάστημα" του άρθρου 7, παράγραφος 1, [της οδηγίας 2008/115] και "και […] την υποχρέωση επιστροφής" του άρθρου 3, σημείο 4, της [εν λόγω οδηγίας] την έννοια ότι η πρόβλεψη σχετικά με το χρονικό διάστημα ή, εν πάση περιπτώσει, η μη χορήγηση προθεσμίας, στο πλαίσιο υποχρέωσης αναχώρησης, αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της απόφασης επιστροφής, με αποτέλεσμα, αν διαπιστωθεί έλλειψη νομιμότητας σχετικά με την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, να ακυρώνεται στο σύνολό της η απόφαση επιστροφής και να πρέπει να εκδοθεί νέα απόφαση επιστροφής;

Σε περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι η άρνηση χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης δεν αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της απόφασης επιστροφής και αν το οικείο κράτος μέλος δεν έχει κάνει χρήση, στο πλαίσιο του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, της δυνατότητας να ορίζει τέτοια προθεσμία μόνον κατόπιν αιτήσεως του συγκεκριμένου υπηκόου [τρίτης χώρας], ποια είναι η πρακτική σημασία και εκτελεστότητα απόφασης επιστροφής, κατά την έννοια του άρθρου 3, σημείο 4, της οδηγίας 2008/115, η οποία δεν περιέχει σκέλος που να αφορά την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-636/23 και επί του πρώτου σκέλους του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-637/23

37 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-636/23 και με το πρώτο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-637/23, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 7, παράγραφος 4, το άρθρο 8, παράγραφοι 1 και 2, και το άρθρο 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 έχουν την έννοια ότι δεν επιτρέπουν η μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης να θεωρηθεί ότι συνιστά απλό εκτελεστικό μέτρο το οποίο δεν μεταβάλλει τη νομική κατάσταση του συγκεκριμένου υπηκόου τρίτης χώρας, δεδομένου ότι η χορήγηση ή μη προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης ουδόλως επηρεάζει τη διαπίστωση περί παράνομης διαμονής του υπηκόου αυτού στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους.

38 Όσον αφορά τη νομική φύση της απόφασης περί χορηγήσεως προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης, υπενθυμίζεται ότι η οδηγία 2008/115 καθορίζει με ακρίβεια τη διαδικασία που πρέπει να εφαρμόζει κάθε κράτος μέλος για τον επαναπατρισμό των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών και καθορίζει τη χρονική σειρά διεξαγωγής των διαφόρων σταδίων που περιλαμβάνει διαδοχικώς η διαδικασία αυτή (απόφαση της 28 Απριλίου 2011, El Dridi, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, σκέψη 34).

39 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει, κατ' αρχάς, την υποχρέωση των κρατών μελών να εκδίδουν απόφαση περί επιστροφής εις βάρος κάθε υπηκόου τρίτης χώρας που διαμένει παρανόμως στο έδαφός τους. Στο πλαίσιο του αρχικού αυτού σταδίου της διαδικασίας

επιστροφής, πρέπει να δίνεται προτεραιότητα, με την επιφύλαξη εξαιρέσεων, στην οικειοθελή εκτέλεση της υποχρεώσεως που συνεπάγεται η απόφαση περί επιστροφής, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 10 της εν λόγω οδηγίας. Συναφώς, το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει ότι η εν λόγω απόφαση προβλέπει κατάλληλο χρονικό διάστημα για την οικειοθελή αναχώρηση που κυμαίνεται από επτά έως τριάντα ημέρες (πρβλ. απόφαση της 28ης Απριλίου 2011, El Dridi, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, σκέψεις 35 και 36).

40 Ωστόσο, τα κράτη μέλη μπορούν να μη χορηγούν χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης ή να χορηγούν χρονικό διάστημα μικρότερο από επτά ημέρες μόνον υπό ειδικές περιστάσεις οι οποίες προβλέπονται ρητώς στο εν λόγω άρθρο 7, παράγραφος 4, ήτοι εάν υπάρχει κίνδυνος διαφυγής, ή εάν αίτηση για νόμιμη παραμονή έχει απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμη ή δολία, ή εάν το συγκεκριμένο πρόσωπο αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια ασφάλεια, τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια (πρβλ. απόφαση της 28ης Απριλίου 2011, El Dridi, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, σκέψη 37).

41 Όταν ένα κράτος μέλος δεν χορήγησε χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης, καθώς και σε περίπτωση μη συμμόρφωσης προς την υποχρέωση επιστροφής εντός της προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης που χορηγήθηκε, το άρθρο 8, παράγραφοι 1 και 4, της οδηγίας 2008/115 επιβάλλει στο οικείο κράτος μέλος την υποχρέωση να προβεί στην απομάκρυνση, λαμβάνοντας όλα τα αναγκαία μέτρα, συμπεριλαμβανομένων, ενδεχομένως, αναγκαστικών μέτρων, κατά τρόπο αναλογικό και με σεβασμό, μεταξύ άλλων, των θεμελιωδών δικαιωμάτων (πρβλ. απόφαση της 28ης Απριλίου 2011, El Dridi, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, σκέψη 38).

42 Αντιθέτως, από το γράμμα του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/115 προκύπτει ότι, εάν το κράτος μέλος έχει χορηγήσει χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης σύμφωνα με το άρθρο 7, η απόφαση επιστροφής μπορεί να εκτελείται μόνο μετά τη λήξη του χρονικού διαστήματος, εκτός εάν, κατά τη διάρκεια αυτού του χρονικού διαστήματος, ανακύψει οιοσδήποτε από τους κινδύνους που ορίζονται στο άρθρο 7, παράγραφος 4.

43 Επομένως, η χρονική σειρά διεξαγωγής των σταδίων της διαδικασίας επιστροφής που καθιερώνει η οδηγία 2008/115 αντιστοιχεί προς μια διαβάθμιση των μέτρων που πρέπει να ληφθούν προκειμένου να εκτελεσθεί η απόφαση περί επιστροφής, διαβάθμιση που κυμαίνεται από το μέτρο που αφήνει τη μεγαλύτερη ελευθερία στον ενδιαφερόμενο, ήτοι η χορήγηση προθεσμίας για την οικειοθελή του αναχώρηση, έως μέτρα που περιορίζουν περισσότερο την ελευθερία αυτή, ήτοι η κράτηση σε ειδικές εγκαταστάσεις, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας καθ' όλη τη διάρκεια των σταδίων αυτών (απόφαση της 28ης Απριλίου 2011, El Dridi, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, σκέψη 41).

44 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η απόφαση επιστροφής δεν μπορεί να εκτελεστεί αμέσως για τον λόγο και μόνον ότι ο ενδιαφερόμενος διαμένει παρανόμως στο οικείο κράτος μέλος, πλην των περιπτώσεων που προβλέπονται στο άρθρο 7, παράγραφος 4, της οδηγίας 2008/115.

45 Ως εκ τούτου, η απόφαση σχετικά με τη χορήγηση ή μη προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης έχει άμεσες έννομες συνέπειες, τις οποίες οι αρμόδιες εθνικές αρχές οφείλουν να αντλούν.

46 Επιπλέον, το άρθρο 11, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2008/115 προβλέπει ότι επιβάλλεται απαγόρευση εισόδου σε παρανόμως διαμένοντα υπήκοο τρίτης χώρας εφόσον δεν έχει χορηγηθεί χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης ή εφόσον δεν έχει εκπληρωθεί η υποχρέωση επιστροφής.

47 Η διαπίστωση ότι η απόφαση περί χορηγήσεως ή μη προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης έχει τις ανωτέρω έννομες συνέπειες συνάδει με τον σκοπό του άρθρου 7 της οδηγίας 2008/115, δεδομένου ότι, προβλέποντας ότι τα κράτη μέλη οφείλουν, κατ' αρχήν, να χορηγούν προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης στους παρανόμως διαμένοντες υπηκόους τρίτης χώρας, το ως άνω άρθρο σκοπεί, μεταξύ άλλων, να διασφαλίσει τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων των υπηκόων αυτών κατά την εκτέλεση απόφασης επιστροφής, η οποία έχει ληφθεί δυνάμει του άρθρου 6 της οδηγίας. Πράγματι, κατά το άρθρο 79, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, ο σκοπός που επιδιώκει η εν λόγω οδηγία είναι, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις της 2 και 11, η καθιέρωση μιας αποτελεσματικής πολιτικής απομακρύνσεως και επαναπατρισμού, με βάση κοινούς κανόνες και ενιαίες νομικές εγγυήσεις, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να επαναπατρίζονται με ανθρώπινους όρους και με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειάς τους (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουνίου 2015, Zh. και O., C-554/13, EU:C:2015:377, σκέψη 47).

48 Το γεγονός ότι η χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης δεν μεταβάλλει τον παράνομο χαρακτήρα της διαμονής στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους ουδόλως αναιρεί την ερμηνεία αυτή. Μολονότι είναι αληθές ότι ο υπήκοος τρίτης χώρας εξακολουθεί να διαμένει παρανόμως κατά τη διάρκεια του χρονικού διαστήματος που του χορηγήθηκε για την οικειοθελή επιστροφή του, εντούτοις, γεγονός παραμένει, όπως επισήμανε, κατ' ουσίαν, ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 53 των προτάσεών του, ότι η μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης έχει, όπως διαπιστώθηκε στη σκέψη 45 της παρούσας αποφάσεως, σημαντικές συνέπειες επί της νομικής κατάστασης του εν λόγω υπηκόου.

49 Τέλος, από το γράμμα του άρθρου 14, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προκύπτει ότι τα κράτη μέλη, με εξαίρεση την κατάσταση που καλύπτεται από τα άρθρα 16 και 17, μεριμνούν ώστε να λαμβάνονται κατά το δυνατόν υπόψη σε σχέση με υπηκόους τρίτων χωρών κατά το χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης, οι αρχές σύμφωνα με τις οποίες εξασφαλίζεται η οικογενειακή ενότητα με μέλη της οικογένειας που ευρίσκονται στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους, παρέχονται επείγουσα υγειονομική περίθαλψη και κάθε απαραίτητη θεραπευτική αγωγή, παρέχεται στους ανηλίκους πρόσβαση στο βασικό εκπαιδευτικό σύστημα, ανάλογα με τη διάρκεια της διαμονής τους, και λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες των ευάλωτων ατόμων.

50 Κατά συνέπεια, απόφαση περί χορηγήσεως ή μη προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά απλό εκτελεστικό μέτρο το οποίο δεν μεταβάλλει τη νομική κατάσταση του συγκεκριμένου υπηκόου τρίτης χώρας.

51 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-636/23 και στο πρώτο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-637/23 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7, παράγραφος 4, το άρθρο 8, παράγραφοι 1 και 2, και το άρθρο 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 έχουν την έννοια ότι δεν επιτρέπουν η μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης να θεωρηθεί ότι συνιστά απλό εκτελεστικό μέτρο το οποίο δεν μεταβάλλει τη νομική κατάσταση του συγκεκριμένου υπηκόου τρίτης χώρας.

Επί του τρίτου σκέλους του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-636/23 και επί του δευτέρου σκέλους του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-637/23

52 Με το τρίτο σκέλος του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-636/23 και με το δεύτερο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-637/23, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115,

ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι η απόφαση περί μη χορηγήσεως προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης πρέπει να μπορεί να προσβληθεί στο πλαίσιο ένδικης διαδικασίας.

53 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας εγγυάται στον ενδιαφερόμενο υπήκοο τρίτης χώρας αποτελεσματικό μέσο έννομης προστασίας το οποίο του επιτρέπει να προσφεύγει κατά των αποφάσεων επιστροφής, των αποφάσεων απαγόρευσης εισόδου στο έδαφος των κρατών μελών και των αποφάσεων απομάκρυνσης, ενώπιον αρμόδιας δικαστικής ή διοικητικής αρχής ή αρμόδιου οργάνου που απαρτίζεται από μέλη αμερόληπτα και απολαύοντα εχέγγυα ανεξαρτησίας.

54 Οι εγγυήσεις αυτές, συνδυαζόμενες με εκείνες που προβλέπονται στο άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, ήτοι την υποχρέωση των κρατών μελών να εκδίδουν τις αποφάσεις τους περί επιστροφής εγγράφως και να αναφέρουν τους πραγματικούς και νομικούς λόγους καθώς και πληροφορίες για τα διαθέσιμα μέσα έννομης προστασίας, εξασφαλίζουν την προάσπιση και την άμυνα του ενδιαφερομένου έναντι αποφάσεως που θίγει τα συμφέροντά του (πρβλ. απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2014, Boudjlida, C-249/13, EU:C:2014:2431, σκέψη 58).

55 Ειδικότερα, όταν η αρμόδια εθνική αρχή προτίθεται να εκδώσει απόφαση επιστροφής, οφείλει να ακούσει ως προς το ζήτημα αυτό την άποψη του ενδιαφερομένου. Το δικαίωμα ακροάσεως πριν από την έκδοση αποφάσεως επιστροφής συνεπάγεται υποχρέωση των αρμοδίων εθνικών αρχών να επιτρέπουν στον ενδιαφερόμενο να εκφράσει την άποψή του σχετικά με τις λεπτομέρειες του τρόπου επιστροφής του, δηλαδή την προθεσμία αναχώρησης και τον οικειοθελή ή καταναγκαστικό χαρακτήρα της επιστροφής. Επομένως, ο ενδιαφερόμενος παρανόμως διαμένων υπήκοος τρίτης χώρας θα έχει την ευκαιρία να αμφισβητήσει την εκ μέρους της διοικήσεως εκτίμηση της καταστάσεώς του, εφόσον το επιθυμεί, στο πλαίσιο ένδικης διαδικασίας (πρβλ. απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2014, Boudjlida, C-249/13, EU:C:2014:2431, σκέψεις 49, 51 και 57).

56 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να διασφαλίζεται αποτελεσματικό μέσο έννομης προστασίας τόσο όσον αφορά την απόφαση περί χορηγήσεως ή μη προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης όσο και όσον αφορά τη διάρκεια της εν λόγω προθεσμίας. Πράγματι, ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτης χώρας πρέπει να έχει τη δυνατότητα να προσβάλει ενώπιον δικαστηρίου ή παρόμοιου αμερόληπτου οργάνου απόφαση, εκδοθείσα δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 4, της οδηγίας 2008/115, με την οποία δεν του χορηγήθηκε προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, καθώς επίσης να μπορεί να υποστηρίξει ότι η προθεσμία αναχώρησης που του χορηγήθηκε σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο 7, παράγραφος 1, δεν είναι κατάλληλη.

57 Στο τρίτο σκέλος του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-636/23 και στο δεύτερο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-637/23, πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι η απόφαση περί μη χορηγήσεως προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης πρέπει να μπορεί να προσβληθεί στο πλαίσιο ένδικης διαδικασίας.

Επί του πρώτου και του δευτέρου σκέλους του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-636/23

58 Με το πρώτο και το δεύτερο σκέλος του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-636/23, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση αυτή, οι όροι «[συνοδεύει]» και «συνοδεύονται», που περιλαμβάνονται, αντιστοίχως, στο άρθρο 3, σημείο 6, και στο άρθρο 11,

παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται στην εκ μέρους της αρμόδιας εθνικής αρχής επιβολή, ακόμη και μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα, απαγόρευσης εισόδου βάσει απόφασης επιστροφής στο πλαίσιο της οποίας δεν είχε χορηγηθεί προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης.

59 Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 3, σημείο 6, της οδηγίας 2008/115 ορίζει την «απαγόρευση εισόδου» ως τη «διοικητική ή δικαστική απόφαση ή πράξη με την οποία απαγορεύεται η είσοδος και η παραμονή στο έδαφος των κρατών μελών για ορισμένο χρονικό διάστημα [και η οποία συνοδεύει] απόφαση επιστροφής». Η δε απόφαση επιστροφής ορίζεται στο άρθρο 3, σημείο 4, της ίδιας οδηγίας ως «διοικητική ή δικαστική απόφαση ή πράξη με την οποία κηρύσσεται ή αναφέρεται ως παράνομη η παραμονή υπηκόου τρίτης χώρας και του επιβάλλεται ή αναφέρεται υποχρέωση επιστροφής».

60 Κατά την αιτιολογική σκέψη 14 της οδηγίας 2008/115, η απαγόρευση εισόδου σκοπεί να απαγορεύσει στον αποδέκτη της την είσοδο και τη διαμονή στο έδαφος όλων των κρατών μελών, προσδίδοντας με τον τρόπο αυτό μια «ευρωπαϊκή διάσταση» στα αποτελέσματα των εθνικών μέτρων επιστροφής.

61 Όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 46 της παρούσας αποφάσεως, κατά το άρθρο 11, παράγραφος 1, της ως άνω οδηγίας, «[ο]ι αποφάσεις επιστροφής συνοδεύονται από απαγόρευση εισόδου εφόσον δεν έχει χορηγηθεί χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης ή εφόσον δεν έχει εκπληρωθεί η υποχρέωση επιστροφής. Σε άλλες περιπτώσεις, οι αποφάσεις επιστροφής μπορούν να συνοδεύονται από απαγόρευση εισόδου».

62 Από το γράμμα του άρθρου 3, σημεία 4 και 6, καθώς και του άρθρου 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 προκύπτει ότι η «απαγόρευση εισόδου» θεωρείται ότι συμπληρώνει την απόφαση επιστροφής, απαγορεύοντας στον ενδιαφερόμενο για ορισμένο διάστημα μετά την «επιστροφή» του, όπως ο όρος αυτός ορίζεται στο άρθρο 3, σημείο 3, της οδηγίας, και, συνεπώς, μετά την αποχώρησή του από το έδαφος των κρατών μελών να εισέλθει εκ νέου στο έδαφος αυτό και εν συνεχεία να διαμείνει εκεί. Κατά συνέπεια, η απαγόρευση εισόδου παράγει τα αποτελέσματά της μόνον αφότου ο ενδιαφερόμενος εγκαταλείψει πράγματι το εν λόγω έδαφος (απόφαση της 3ης Ιουνίου 2021, Westerwaldkreis, C-546/19, EU:C:2021:432, σκέψη 52 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

63 Επομένως, οι όροι «συνοδεύει» και «συνοδεύονται», οι οποίοι περιλαμβάνονται, αντιστοίχως, στο άρθρο 3, σημείο 6, και στο άρθρο 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, μπορούν να εξομοιωθούν με τον όρο «συμπληρώνει», κατά την έννοια της νομολογίας που μνημονεύεται στη σκέψη 62 της παρούσας αποφάσεως.

64 Όπως, όμως, επισήμανε, κατ' ουσίαν, ο γενικός εισαγγελέας με τα σημεία 66 έως 68 των προτάσεών του, το Δικαστήριο δεν χρησιμοποίησε το ρήμα «συμπληρώνει» υπό την έννοια ότι η απαγόρευση εισόδου μπορεί να συνδεθεί μόνον ταυτόχρονα ή μετά την παρέλευση μικρού χρονικού διαστήματος με απόφαση επιστροφής με την οποία δεν χορηγείται προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, αλλά υπό την έννοια ότι η απαγόρευση εισόδου «είναι συμπληρωματική» προς την απόφαση επιστροφής και παραπέμπει σε ουσιαστικό συνδετικό στοιχείο κατά το οποίο η εν λόγω απόφαση συνιστά, κατ' αρχήν, αναγκαία προϋπόθεση για το κύρος της εν λόγω απαγόρευσης εισόδου.

65 Η ερμηνεία αυτή επιρρωννύεται από το γράμμα του άρθρου 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115. Πράγματι, όχι μόνον η περίπτωση της επιβολής απαγόρευσης εισόδου ως συνέπεια της μη χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης, όπως αυτή εκτίθεται από το αιτούν δικαστήριο και προβλέπεται συναφώς στο εν λόγω άρθρο 11, παράγραφος 1, στοιχείο α′, δεν απαιτεί χρονική σύμπτωση μεταξύ της απόφασης επιστροφής και της απαγόρευσης εισόδου, αλλά η περίπτωση που μνημονεύεται στο εν λόγω άρθρο 11, παράγραφος 1, στοιχείο β′, αποκλείει ρητώς μια τέτοια σύμπτωση, δεδομένου ότι προβλέπει απαγόρευση εισόδου που επιβάλλεται κατόπιν αποφάσεως επιστροφής.

66 Ως εκ τούτου, η εθνική αρχή που είναι αρμόδια για την επιβολή απαγόρευσης εισόδου που συνοδεύει απόφαση επιστροφής με την οποία δεν χορηγήθηκε προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης δεν υποχρεούται να εκδώσει την απαγόρευση εισόδου συγχρόνως με την απόφαση επιστροφής ή έστω εντός συντόμου χρονικού διαστήματος μετά την έκδοση της απόφασης επιστροφής.

67 Στο πρώτο και στο δεύτερο σκέλος του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-636/23 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, σημείο 6, και το άρθρο 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται στην εκ μέρους της αρμόδιας εθνικής αρχής επιβολή, ακόμη και μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα, απαγόρευσης εισόδου βάσει απόφασης επιστροφής στο πλαίσιο της οποίας δεν είχε χορηγηθεί προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-636/23 και του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-637/23

68 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-636/23 και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-637/23, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 3, σημείο 4, και το άρθρο 7 της οδηγίας 2008/115 έχουν την έννοια ότι η έλλειψη νομιμότητας της πρόβλεψης, που περιλαμβάνεται σε απόφαση επιστροφής, σχετικά με την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης συνεπάγεται την ακύρωση της απόφασης επιστροφής στο σύνολό της. Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως, και σε περίπτωση που το οικείο κράτος μέλος δεν έχει κάνει χρήση της προβλεπόμενης στο εν λόγω άρθρο 7, παράγραφος 1, δυνατότητας να ορίζει την εν λόγω προθεσμία μόνον κατόπιν αιτήσεως του συγκεκριμένου υπηκόου τρίτης χώρας, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί το πρακτικό περιεχόμενο και η εκτελεστότητα απόφασης επιστροφής η οποία δεν περιλαμβάνει διάταξη σχετικά με την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης.

69 Υπενθυμίζεται ότι, δυνάμει του άρθρου 3, σημείο 4, της οδηγίας 2008/115, ως «απόφαση επιστροφής» νοείται διοικητική ή δικαστική απόφαση ή πράξη με την οποία κηρύσσεται ή αναφέρεται ως παράνομη η διαμονή υπηκόου τρίτης χώρας και του επιβάλλεται ή αναφέρεται υποχρέωση επιστροφής. Κατά το άρθρο 3, σημείο 3, της ίδιας οδηγίας, η εν λόγω υποχρέωση επιστροφής επιβάλλει στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο να επιστρέψει είτε στη χώρα καταγωγής του, είτε σε χώρα διέλευσης, είτε σε άλλη τρίτη χώρα στην οποία αποφασίζει να επιστρέψει εθελοντικά και στο έδαφος της οποίας θα γίνει δεκτός (απόφαση της 14ης Μαΐου 2020, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság, C-924/19 PPU και C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, σκέψη 114).

70 Επομένως, από το ίδιο το γράμμα του ως άνω άρθρου 3, σημείο 4, προκύπτει ότι η επιβολή ή η αναφορά υποχρέωσης επιστροφής συνιστά ένα από τα δύο συστατικά στοιχεία της απόφασης επιστροφής, δεδομένου ότι μια τέτοια υποχρέωση επιστροφής δεν μπορεί να νοηθεί,

λαμβανομένου υπόψη του σημείου 3 του εν λόγω άρθρου, χωρίς τον προσδιορισμό του προορισμού, ο οποίος πρέπει να είναι μία από τις χώρες που διαλαμβάνονται στο ως άνω σημείο 3 (απόφαση της 14ης Μαΐου 2020, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság, C-924/19 PPU και C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, σκέψη 115).

71 Επομένως, όταν η αρμόδια εθνική αρχή μεταβάλλει τη χώρα προορισμού που μνημονεύεται σε προγενέστερη απόφαση επιστροφής, επιφέρει μια τόσο ουσιώδη τροποποίηση της εν λόγω απόφασης επιστροφής ώστε πρέπει να θεωρηθεί ότι εξέδωσε νέα απόφαση επιστροφής, κατά την έννοια του άρθρου 3, σημείο 4, της οδηγίας 2008/115 (απόφαση της 14ης Μαΐου 2020, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság, C-924/19 PPU και C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, σκέψη 116).

72 Κατ' ουσίαν, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν, κατ' αναλογίαν προς τη νομολογία που μνημονεύεται στις σκέψεις 69 έως 71 της παρούσας αποφάσεως, η πρόβλεψη που περιλαμβάνεται σε απόφαση επιστροφής σχετικά με την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της υποχρέωσης επιστροφής που επιβάλλεται ή προβλέπεται από την εν λόγω απόφαση, με αποτέλεσμα, σε περίπτωση έλλειψης νομιμότητας της εν λόγω πρόβλεψης να ακυρώνεται στο σύνολό της η απόφαση επιστροφής.

73 Συναφώς, παρατηρείται ότι ο ορισμός της έννοιας της «επιστροφής» στο άρθρο 3, σημείο 3, της οδηγίας 2008/115 αναφέρεται ρητώς στον οικειοθελή ή αναγκαστικό χαρακτήρα της επιστροφής. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτόν, η υποχρέωση επιστροφής σημαίνει ότι ο υπήκοος τρίτης χώρας οφείλει να επιστρέψει, οικειοθελώς ή αναγκαστικά, σε μία από τις χώρες που μνημονεύονται στην εν λόγω διάταξη. Ως εκ τούτου, η απόφαση με την οποία η αρμόδια εθνική αρχή αποφαίνεται επί της χορηγήσεως ή μη προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εν λόγω υποχρεώσεως.

74 Επιπλέον, από τη σκέψη 56 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι πρέπει να διασφαλίζεται αποτελεσματικό μέσο έννομης προστασίας τόσο όσον αφορά την απόφαση περί χορηγήσεως ή μη προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης όσο και όσον αφορά τη διάρκεια της προθεσμίας αυτής.

75 Επομένως, σε περίπτωση που διαπιστωθεί έλλειψη νομιμότητας ως προς την απόφαση περί χορηγήσεως ή μη προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης ή ως προς τη διάρκεια της προθεσμίας αυτής, η οικεία απόφαση επιστροφής πρέπει να ακυρωθεί στο σύνολό της.

76 Η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται από τον σκοπό που επιδιώκει η οδηγία 2008/115, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 47 της παρούσας αποφάσεως, ο οποίος συνίσταται στην καθιέρωση αποτελεσματικής πολιτικής απομακρύνσεως και επαναπατρισμού βάσει κοινών κανόνων και νομικών εγγυήσεων, προκειμένου οι ενδιαφερόμενοι να επαναπατρίζονται με ανθρώπινους όρους και με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειάς τους.

77 Συνάδει επίσης με την αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας 2008/115, κατά την οποία τα κράτη μέλη θα πρέπει να μεριμνούν ώστε η παύση της παράνομης παραμονής υπηκόων τρίτων χωρών να διενεργείται με δίκαιη και διαφανή διαδικασία. Η ως άνω αιτιολογική σκέψη αναφέρει επίσης ότι σύμφωνα με τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, οι αποφάσεις δυνάμει της εν λόγω οδηγίας θα πρέπει να λαμβάνονται κατά περίπτωση και να βασίζονται σε αντικειμενικά κριτήρια που να συνεπάγονται ότι η εκτίμηση θα πρέπει να υπερβαίνει το απλό γεγονός της παράνομης διαμονής. Ειδικότερα, όπως έχει αποφανθεί το Δικαστήριο, η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας πρέπει να διασφαλίζεται κατά τη διάρκεια όλων των σταδίων της διαδικασίας επιστροφής που καθιερώνει η εν λόγω οδηγία, συμπεριλαμβανομένου του σταδίου της

αποφάσεως επιστροφής, στο πλαίσιο του οποίου το οικείο κράτος μέλος οφείλει να αποφασίσει σχετικά με τη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχωρήσεως δυνάμει του άρθρου 7 της ίδιας οδηγίας (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουνίου 2015, Zh. και O., C-554/13, EU:C:2015:377, σκέψη 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

78 Επομένως, η έννοια της «υποχρέωσης επιστροφής», ως συστατικό στοιχείο απόφασης επιστροφής, πρέπει να νοείται κατά τρόπο που να αντικατοπτρίζει την ισορροπία μεταξύ της αποτελεσματικότητας της πολιτικής απομάκρυνσης και του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 81 των προτάσεών του. Οποιαδήποτε ερμηνεία σύμφωνα με την οποία η πρόβλεψη που περιλαμβάνεται σε απόφαση επιστροφής σχετικά με την περίοδο οικειοθελούς αναχώρησης δεν αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της υποχρεώσεως επιστροφής που επιβάλλεται ή προβλέπεται από την εν λόγω απόφαση θα έθετε σε κίνδυνο την ισορροπία αυτή και θα αντέβαινε, ως εκ τούτου, στον σκοπό της οδηγίας 2008/115.

79 Εξάλλου, επισημαίνεται ότι η ερμηνεία που έγινε δεκτή με τη σκέψη 75 της παρούσας αποφάσεως δεν αναιρείται από το γεγονός ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να προβλέπουν, στην εθνική τους νομοθεσία, ότι η προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης χορηγείται μόνον κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας.

80 Σε μια τέτοια περίπτωση, η πρόβλεψη αυτή της απόφασης επιστροφής θα πληροφορεί για τη μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης λόγω μη τηρήσεως της διαδικαστικής προϋπόθεσης από την οποία εξαρτάται η σχετική με την προθεσμία αυτή εκτίμηση. Η εφαρμογή της εν λόγω πρόβλεψης από τις αρμόδιες αρχές θα υπόκειται επίσης σε δικαστικό έλεγχο, σύμφωνα με το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των αιτιολογικών σκέψεων 6 και 10 της οδηγίας και του άρθρου 47 του Χάρτη. Επομένως, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 83 των προτάσεών του, έλλειψη νομιμότητας της ως άνω πρόβλεψης θα έχει αντίκτυπο στην υποχρέωση επιστροφής που επιβάλλεται ή προβλέπεται από την οικεία απόφαση επιστροφής και, κατ' επέκταση, στην απόφαση επιστροφής στο σύνολό της.

81 Τέλος, υπογραμμίζεται ότι η ακύρωση της αποφάσεως επιστροφής στο σύνολό της δεν θίγει τον σκοπό της αποτελεσματικότητας της πολιτικής απομακρύνσεως, τον οποίο επιδιώκει η οδηγία 2008/115, δεδομένου ότι η ακύρωση αυτή δεν συνεπάγεται απαραιτήτως ότι η διαδικασία που έχει κινηθεί βάσει της εν λόγω οδηγίας πρέπει να επαναληφθεί από την αρχή (πρβλ. απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2016, N., C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, σκέψη 75) και δεν εμποδίζει, κατά περίπτωση, την αρμόδια αρχή να εκδώσει νέα απόφαση επιστροφής η οποία να περιλαμβάνει τα μέτρα που απαιτούνται για την αντιμετώπιση της διαπιστωθείσας παρατυπίας (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2016, CM Eurologistik και GLS, C-283/14 και C-284/14, EU:C:2016:57, σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

82 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-636/23 και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-637/23 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, σημείο 4, και το άρθρο 7 της οδηγίας 2008/115 έχουν την έννοια ότι η πρόβλεψη που περιλαμβάνεται σε απόφαση επιστροφής σχετικά με την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της υποχρέωσης επιστροφής που επιβάλλεται ή προβλέπεται από την απόφαση αυτή, με συνέπεια ότι, σε περίπτωση που διαπιστωθεί έλλειψη νομιμότητας της εν λόγω πρόβλεψης σχετικά με την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, η απόφαση επιστροφής πρέπει να ακυρώνεται στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

83 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σε αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 7, παράγραφος 4, το άρθρο 8, παράγραφοι 1 και 2, και το άρθρο 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών,

έχουν την έννοια ότι:

δεν επιτρέπουν η μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης να θεωρηθεί ότι συνιστά απλό εκτελεστικό μέτρο το οποίο δεν μεταβάλλει τη νομική κατάσταση του συγκεκριμένου υπηκόου τρίτης χώρας.

2) Το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

έχει την έννοια ότι:

η απόφαση περί μη χορηγήσεως προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης πρέπει να μπορεί να προσβληθεί στο πλαίσιο ένδικης διαδικασίας.

3) Το άρθρο 3, σημείο 6, και το άρθρο 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115

έχουν την έννοια ότι:

δεν αντιτίθενται στην εκ μέρους της αρμόδιας εθνικής αρχής επιβολή, ακόμη και μετά από πάροδο μεγάλου χρονικού διαστήματος, απαγόρευσης εισόδου βάσει απόφασης επιστροφής στο πλαίσιο της οποίας δεν είχε χορηγηθεί προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης.

4) Το άρθρο 3, σημείο 4, και το άρθρο 7 της οδηγίας 2008/115

έχουν την έννοια ότι:

η πρόβλεψη που περιλαμβάνεται σε απόφαση επιστροφής σχετικά με την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της υποχρέωσης επιστροφής που επιβάλλεται ή προβλέπεται από την απόφαση αυτή, με συνέπεια ότι, σε περίπτωση που διαπιστωθεί έλλειψη νομιμότητας της εν λόγω πρόβλεψης σχετικά με την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, η απόφαση επιστροφής πρέπει να ακυρώνεται στο σύνολό της.

(υπογραφές)